

İş güvenliği uzmanlığı sisteminin gelişimi üzerine bir alan çalışması

Özge AKBOĞA KALE^{1*}, Seyyit Ümit DİKMEN², Gürkan Emre GÜRCANLI³,
İrem BAYRAM¹, Selim BARADAN¹

¹Ege Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, İzmir
²Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, İstanbul
³İstanbul Teknik Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, İstanbul

Geliş Tarihi (Received Date): 13.11.2017
Kabul Tarihi (Accepted Date): 14.03.2018

Özet

İş kazalarının en aza indirilmesi amacıyla 2012 yılında 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” yürürlüğe konmuştur. Kanun, işyeri tehlike sınıfı ve çalışan sayısına bağlı olarak, işyerlerince iş güvenliği uzmanından hizmet alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kanun kapsamında yayınlanan 28512 sayılı yönetmelik ile de iş güvenliği uzmanlarının görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Ancak, her yeni uygulamanın sorun ve eksikliklerinin giderilerek tam anlamıyla kabul görmesi ve işlerlik kazanması belirli bir süre gerektirmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2015 ve 2017 yıllarında yapılan anket çalışmaları ile iş güvenliği uzmanlığı konusundaki sürecin bir değerlendirmesinin yapılmasıdır. Ankete, 2015 yılında 63, 2017 yılında ise 75 uzman katılmıştır. Anketler, kıyaslamalı olarak değerlendirilerek, aradaki zaman dilimi içerisindeki gelişmeler değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: İş güvenliği uzmanı, iş sağlığı ve güvenliği kanunu, uzmanların yetkileri, isg eğitimi.

* Özge AKBOĞA KALE, ozge.akboga@ege.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3848-0578>
Seyyit Ümit DİKMEN, umit.dikmen@boun.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4003-1368>
Gürkan Emre GÜRCANLI, gurcanlig@itu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0807-2020>
İrem BAYRAM, irem.bayram@ege.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9630-2422>
Selim BARADAN, sbaradan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9172-8552>

A field study about the development of occupational safety expertise system

Abstract

In 2012 the “Occupational Health and Safety Code”, code numbered 6331 is enacted with an objective to reduce the occupational accidents to a minimum. The code required the businesses to procure the services of an occupational safety expert based on the danger class of the workplace and the number of employees. In this respect, the scope and the authority of the work safety experts is organized in regulation number 28512. Yet, every new procedure requires time for sifting out the problems for being accepted and become operational fully. The objective of this study is to make an evaluation of the process regarding the occupational safety experts through questionnaire studies performed in 2015 and 2017. In 2015 and 2017, 63 and 75 experts attended survey, respectively. The surveys are evaluated comparatively to observe the developments within the selected period.

Keywords: Occupational health and safety code, work safety expert, authority of experts, OHS education.

1. Giriş

20/6/2012 tarihinde yürürlüğe konulan 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu”, esas itibariyle toplumda işçi sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) bilincinin ve öneminin artırılması için 4857 sayılı kanunda iş güvenliği maddelerinin ayrı bir kanun halinde düzenlenmesi şeklinde oluşmuştur. Bu bağlamda, kanunun amacı Madde 1’de “iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir” olarak tanımlanmıştır [1]. Kanun ile 4857 sayılı kanunun ilgili maddelerin yeniden düzenlenmesi haricinde bazı yeni düzenlemeler de getirilmiştir. Örneğin yapılan düzenleme ile 4857 sayılı İş Kanunu’nda mevcut olan iş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğu için 50 çalışan sınırı olması kaldırılarak, zorunluluğun sınırları genişletilmiştir. Ayrıca, işyeri tehlike sınıfı ve çalışan sayısına göre, işyerlerinde iş güvenliği uzmanlarından hizmet alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Bu çalışmada mevzuatta yer alan yükümlülükleri uygulamak üzere görevlendirilen iş güvenliği uzmanlarının; almış oldukları eğitimler, uzmanlık belgesi için katıldıkları sınav, yetki ve sorumlulukları, uygulamada yaşadıkları sorunlar ve konuya ilişkin görüşleri detaylı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, her yeni uygulamanın sorun ve eksikliklerinin giderilerek tam anlamıyla kabul görmesi ve işlerlik kazanması zaman almaktadır. Bu nedenle, zaman içinde olabilecek değişimleri de gözlemleyebilmek amacıyla, çalışma iki aşamada yürütülmüştür. Öncelikle, 2015 yılında aktif olarak faaliyet gösteren iş güvenliği uzmanlarına yöneltilen bir anket çalışması yapılmıştır [2]. Sonrasında, 2017 yılında anket çalışması bir kez daha tekrarlanmıştır. Çalışmaya her iki yılda katılan iş güvenliği uzmanlarının oluşturduğu örneklem grubu rastgele seçilmiştir ve farklıdır. Aradan geçen zaman dilimi içerisinde mevzuattaki revizyonlar da dikkate alınarak uzmanların görüş ve yaklaşımlarında ne gibi değişimlerin olduğu irdelenmiştir.

2015 yılında çalışmaya 63 iş güvenliği uzmanı katılmışken, 2017 yılında 75 iş güvenliği uzmanı katılmıştır.

2. İş güvenliği uzmanlığı

İş güvenliği uzmanı, 6331 sayılı kanunda, “Usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı” olarak tanımlanmıştır. Burada bakanlık kelimesi “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nı, yönetmelik ise aynı kanun kapsamında 29 Aralık 2012 tarih ve 28512 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanan “İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik” başlıklı yönetmeliği ifade etmektedir [1]. Yönetmeliğin amacı, yönetmeliğin 1. Madde ’sinde “İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevli iş güvenliği uzmanlarının nitelikleri, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir” olarak belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe, sırasıyla 31/01/2013 (28545 sayılı Resmî Gazete), 11/10/2013 (28792 sayılı Resmi Gazete), 30/04/2015 (29342 sayılı Resmi Gazete), 19/11/2015 (29537 sayılı Resmi Gazete) ve 15/02/2016 (29625 sayılı Resmi Gazete) tarihlerinde 5 revizyon yapılmıştır [3-8]. Makalenin devamında, “yönetmelik” sözcüğü aksi belirtilmedikçe bu yönetmeliğin en son değişiklikleri içeren halini ifade edecektir. Bu yönetmelik, 6331 ve 4857 sayılı kanunlarla birlikte iş güvenliği uzmanlığı konusundaki mevzuatın ana omurgasını teşkil etmektedir.

Mevzuatta iş güvenliği uzmanları A, B ve C olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Sınıflamaya bağlı olarak uzmanların nitelik ve eğitimleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır;

“(C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi:

(C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olan mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlara.....

İş sağlığı ve güvenliği alanında teftiş yapan mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişleri hariç Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında müfettiş yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl görev yapan müfettişlerden (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılanlara, Genel Müdürlükçe verilir.”

(B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi:

(C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesiyle en az üç yıl fiilen görev yaptığını iş güvenliği uzmanlığı sözleşmesi ile belgeleyen ve (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olan mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlara...

İş sağlığı ve güvenliği veya iş güvenliği programında yüksek lisans yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlardan (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı için yapılacak sınavda başarılı olanlara, İş sağlığı ve güvenliği alanında teftiş yapan mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişleri hariç, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında müfettiş yardımcılığı süresi dahil en az on yıl görev yapan müfettişlerden (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olanlara Genel Müdürlükçe verilir”

(A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi:

(B) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesiyle en az dört yıl fiilen görev yaptığını iş güvenliği uzmanlığı sözleşmesi ile belgeleyen ve (A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olanlara, Mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanlardan...

İş sağlığı ve güvenliği veya iş güvenliği programında doktora yapmış olanlara, Genel Müdürlük veya bağlı birimlerinde en az on yıl görev yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanlara, İş sağlığı ve güvenliği alanında müfettiş yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl görev

yapmış mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişlerine, Genel Müdürlük ve bağlı birimlerinde uzman yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl fiilen görev yapmış mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları ile teknik elemanı olan iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarına Genel Müdürlükçe verilir.”

Belgelendirmeler, 6331 sayılı kanunda da belirtildiği üzere, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Yine mevzuata göre yukarıda sıralanan koşullardan birini yerine getirerek İş güvenliği uzmanı olarak hizmet verecek olanların rehberlik, risk değerlemesi, çalışma ortamı gözetimi, eğitim/öğretim, kayıt ve bilgilendirmenin yanı sıra konu ile ilgili birimlerle iş birliği gibi görev ve sorumlulukları vardır. İş güvenliği uzmanlarının sıralanan görevleri yerine getirirken hangi yetki ve yükümlülere sahip olduğu, çalışma süreleri, eğitimleri, sınavları ve belgelendirilmeleri ayrıca Yönetmelik'te detaylı olarak açıklanmıştır. Mevzuat, iş güvenliği uzmanları için, (C) sınıfı belgeye sahip olanların az tehlikeli sınıfta, (B) sınıfı belgeye sahip olanların az tehlikeli ve tehlikeli sınıf, (A) sınıfı belgeye sahip olanlar ise bütün tehlike sınıfı işyerlerinde görev yapabileceği şartını da koymuştur.

3. Anket çalışması ve değerlendirilmesi

Katılımcılara yöneltilen anket çalışması toplam 34 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun ilk 10 sorusunda katılımcı iş güvenliği uzmanının demografik bilgileri çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular ile elde edilmiştir. Geri kalan sorular ise iş güvenliği uzmanlığı sisteminin işleyişine ilişkin uzman görüşlerini elde etmek için oluşturulmuş ve bu kapsamda çoktan seçmeli, açık uçlu ve likert ölçekli sorular kullanılmıştır. Çalışmada değerlendirilen ve yorumlanan 2015 ve 2017 yıllarına ilişkin veriler aynı anket formu kullanılarak elde edilmiştir. Benzer şekilde anket iş güvenliği uzmanlarına aynı platformlar (uzmanların oluşturdukları topluluklar, sosyal medya) kullanılarak ulaştırılmıştır. Örneklem grubu rastgele seçilerek oluşturulmuştur. Ülkemizde Mart 2017 dönemi itibarıyla 105.087 iş güvenliği uzmanı olduğu belirtilmektedir [9]. Kitle grubu olarak toplam iş güvenliği uzmanı sayısı dikate alındığında katılımcı sayısı %10 hata payı ile yeterlidir [10]. Yapılan bu çalışma uzmanlara görüşlerini paylaşma olanağı sunmuştur. Ayrıca anketin 2 yıl sonra yeniden uygulanması hem uzmanların konuya ilişkin değişen görüşlerini öne çıkartmış, hem de çalışmayı güncelleme olanağı sağlamıştır. Çalışmada değerlendirilen bulgular öncelikle katılımcı profili üzerinedir. Sonraki bölümlerde iş güvenliği uzmanı olabilmek için tamamlanması gereken eğitim programı, eğitim sonrasında belge sahibi olmak için adayların katıldığı sınavın ölçme/değerlendirme süreci ve mevzuat açısından uzmanların yetki ve sorumlulukları irdelenerek, uzman görüşleri de dikkate alınarak tartışılmıştır. Bunun yanında uzmanların karşılaştıkları uygulama sorunları ve konuya ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan uzmanların formları belirli sorulara cevap vermemeleri durumunda çalışma dışında bırakılmak yerine yorumlama mevcut katılımcı görüşleri üzerinden yapılmıştır.

3.1. Katılımcı profili

2015 ve 2017 yılında çalışmaya katılan iş güvenliği uzmanlarının demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur. 2015 yılında anketi yanıtlayan katılımcıların belge sınıfları %63,5 C sınıfı, %20,6 B sınıfı ve %15,8 A sınıfı olarak dağılım göstermektedir. 2017 yılında ise B ve A sınıfı uzman sayısında artış gözlenmiştir. Katılımcıların %44,0'ü C sınıfı, %24,0'ü B sınıfı, %32,0'si ise A sınıfı iş güvenliği uzmanıdır. 2015 yılında katılımcıların %55,5'i 1-3 yıl, %23,8'i 0-1 yıl, %14,3'ü 3-5 yıl ve %6,4'ü 5 yıldan fazla

iş deneyimine sahiptir. 2017 yılında ise katılımcıların deneyim sürelerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Dağılıma göre; katılımcıların %40,0'ı 1-3 yıl arası, %30,7'si 3-5 yıl arası, %17,3'ü 0-1 yıl ve %12,0'si 5 yıldan fazla deneyime sahiptir. Katılımcıların özellikle deneyim sürelerindeki artış göz önüne alındığında İş Güvenliği Uzmanlığı belge sınıflarını yükselttikleri görülmektedir. Elbette 2017 yılında B ve A sınıfı iş güvenliği uzmanı sayısındaki artış rastgele seçilen örnekleme deneyimli uzmanların çalışmaya katılmış olması olabilir (Tablo 1).

İş güvenliği uzmanlarının çalıştığı sektörler incelendiğinde, 2015 yılında inşaat sektöründe çalışanlar ilk sıradadır (%47,4). İnşaat sektörünü hizmet sektörü (%21,1) ve diğer (%21,1) (kimya, tekstil, vb.) izlemektedir. 2017 yılında ise inşaat (%38,0), metal (%12,7) ve hizmet (%8,5) sektörleri ön plana çıkmaktadır. 2015 yılında katılımcılara mesleklerini ne şekilde tanımladıkları sorulduğunda uzmanların yarısından fazlası mesleğini iş güvenliği uzmanı (%55,6) olarak tanımlamıştır. Bunun yanında iş sağlığı ve güvenliği uzmanı (%12,7), işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanı (%11,1), iş sağlığı ve güvenliği teknikeri (%3,2) veya İSG gönüllüsü gibi diğer (%3,2) olarak ifade etmiştir. %14,3'ü ise mühendis olarak tanımlamıştır. Bu dağılım, katılımcıların bir kısmının iş güvenliği uzmanı olarak faaliyet göstermesine rağmen lisans eğitimi aldıkları bilim dalını “esas meslek” olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. 2017 yılında katılımcılara mesleklerini nasıl tanımladıkları tekrar sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar katılımcıların “uzmanlık” konusunda yoğunlaştığını göstermiştir. Katılımcıların %54,2'si kendisini iş güvenliği uzmanı, %19,4'ü iş sağlığı ve güvenliği uzmanı, %18,1'i ise işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanı olarak tanımlamıştır. %8,3 dilimi ise mesleğini mühendis, İSG danışmanı, yaşam destek koçu ve iş güvenliği formeni olarak tanımlamıştır. 2015 yılında katılımcıların %59,7'si hizmet verdikleri işyerinde yasal olarak tanımlanmış iş güvenliği uzmanıyken %40,3'ü yasal olarak tanımlanmamıştır. 2017 yılında ise bu hususta pozitif bir gelişme sağlanmıştır. Uzmanların %88,0'i yasal olarak tanımlı iş güvenliği olarak çalışma hayatına devam etmektedir.

Tablo 1. Katılımcı profili özet tablosu.

		Sıklık		Yüzde (%)	
		2015	2017	2015	2017
Cinsiyet	Kadın	23	34	36,5	45,3
	Erkek	40	41	63,5	54,7
Medeni Durum	Evli	29	37	45,2	49,3
	Bekâr	34	38	54,8	50,7
Yaş Aralığı	19-24	1	3	1,6	4,0
	25-29	30	15	47,6	20,0
	30-34	16	13	25,4	17,3
	35-39	6	12	9,5	16,0
	40-44	5	13	7,9	17,3
	45-49	2	9	3,2	12,0
	50-54	1	-	1,6	-
	55-59	2	9	3,2	12,0
Öğrenim Durumu	60-64	0	1	0	1,3
	Ön Lisans	3	4	4,8	5,3
Öğrenim Durumu	Lisans	38	47	61,3	62,7
	Yüksek Lisans	19	23	30,6	30,7
	Doktora	2	1	3,2	1,3
Belge Sınıfı	A Sınıfı	10	24	15,8	32,0
	B sınıfı	13	18	20,6	24,0
	C Sınıfı	40	33	63,5	44,0
Uzmanlık Deneyimi	0-1yıl	15	13	23,8	17,3
	1-3 yıl	35	30	55,5	40,0
	3-5 yıl	9	23	14,3	30,7
	>5 yıl	4	9	6,4	12,0

Tablo 1. (Devamı).

	İnşaat	31	28	47,4	38,0
	Hizmet sektörü	13	6	21,1	8,5
Çalışılan Sektör	Maden	3	8	5,3	11,0
	Metal	3	10	5,3	12,7
	Diğer	13	23	21,1	30,2

2015 yılında çalışmaya katılan uzmanların arasında Ortak Sağlık Güvenlik Biriminde (OSGB) çalışanların oranı %56,9'dur. Bakiyeyi oluşturan diğer uzmanlar ise OSGB harici bir işyerinde (%31,0), bireysel olarak (%8,6) veya kamuda (%3,4) çalışmaktadır. Katılımcılardan meslek sorumluluk sigortasına sahip olanların oranı ise sadece %20,0'dir. Çalışmaya katılan uzmanlarından %65,1'i ya bir iş kazasına tanık olmuş ya da bizzat kendileri geçirmiştir. 2017 yılında ise OSGB'de çalışan uzman sayısında artış görülmektedir (%68,0). Bireysel çalışan iş güvenliği uzmanı oranında yine bir artış söz konusudur (%14,7). Bunun yanında bir işveren yanında uzman olarak çalışan kesimde ciddi bir azalma gözlenmiştir (%10,7). Mesleki sorumluluk sigortası açısından konuda bir değişimin olmadığı söylenebilir, uzmanların %81,3'ü mesleki sorumluluk sigortası olmadan çalışmaya devam etmektedir. Benzer şekilde iş kazası geçiren/tanık olan uzman oranı neredeyse değişmemiştir (%64,0).

3.2. Eğitim ve ölçme/değerlendirme süreci

İş güvenliği uzmanlarının eğitimleri, sınavları ve belgelendirilmelerine ilişkin usuller 28512 sayılı Yönetmeliğin beşinci bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır. Buna göre İş Güvenliği Uzmanlığı Temel Eğitim Programı, asgari 180 saat teorik bölüm ve yine asgari 40 saatten oluşan uygulama bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıca iki bölümün tek bir program dâhilinde uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yönetmelik teorik bölüm için belli bir oranda uzaktan eğitime imkân tanımıştır. Bu durumda programdaki teorik bölüm tamamen yüz yüze uygulanabileceği gibi kısmen yüz yüze ve kısmen de uzaktan eğitim şeklinde olabilecektir. Kısmen yüz yüze ve kısmen uzaktan eğitim olması halinde, uzaktan eğitim sisteminin uygulanması halinde, katılımcılar öncelikle uzaktan eğitimi tamamlanması gerekmektedir. Programın, uygulama bölümünün teorik bölümünü takiben yapılması gerekmektedir. Uygulama eğitimi ile adayların, teorik bölümde sunulan bilgileri bizzat uygulayarak kullanmak ve sonucunda da uygulama becerilerini geliştirmeleri hedeflenmiştir.

2015 yılında katılımcılardan iş güvenliği uzmanı olabilmek için tamamlanan eğitim programının, uzmanlık yapabilmek için yeterli düzeyde olup olmadığını yorumlamaları istenmiştir. Uzmanların %29,0'u kesinlikle yetersiz olduğunu, %12,9'u yetersiz olduğunu, %27,4'ü yeterli olduğunu belirtmiştir. Uzmanların sadece %4,8'i eğitim programının kesinlikle yeterli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların %25,8'i kararsız kalmıştır. 2017 yılında ise öncelikle dikkat çeken husus kararsız kalan katılımcıların sayısındaki artıştır (%34,7). Katılımcıların %28,0'i iş güvenliği uzmanı olabilmek için tamamlanan eğitim programının, uzmanlık yapabilmek için kesinlikle yetersiz olduğunu düşünürken %12'si yeterli olmadığı görüşündedir. Katılımcıların %16,0'sı yeterli olduğunu düşünmüş sadece %9,3'ü kesinlikle yeterli olduğunu belirtmiştir. Her iki yılda da en düşük kategori kesinlikle düşünüyorum grubudur.

Katılımcılara iş güvenliği uzmanı olmak için uygulanan sınavın mesleki uygulamalar açısından yeterli olup olmadığı sorulmuştur. 2015 yılında katılımcıların %40,0'ı kesinlikle yetersiz olduğunu düşünmektedir, %31,7'si yeterli olduğunu düşünmemekte, %5,0'i yeterli kriterlere sahip olduğunu düşünmekte, %5,0 ise kesinlikle yeterli

kriterlere sahip olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %18,3'ü kararsız kalmıştır. 2017 yılında ise yine konuya ilişkin kararsız kalan katılımcı yüzdesinde artış gözlenmiştir (%33,3). Katılımcıların %30,7'si kesinlikle yetersiz olduğunu düşünürken %24,0'ü yetersiz bulmuştur. Sadece %8,0'lik bir grup yeterli, %4,0'lük bir grup ise kesinlikle yeterli bulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. 2015 ve 2017 yılları katılımcıların uzmanlık sınavı ve eğitimi yeterliliğine dair görüşleri.

		Sıklık		Yüzde (%)	
		2015	2017	2015	2017
Uzman olmak için aldığımız eğitimin mesleğinizi icra için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Kesinlikle	18	21	29,0	28,0
	Düşünmüyorum				
	Düşünmüyorum	9	9	12,9	12,0
	Kararsızım	16	26	25,8	34,7
	Düşünüyorum	17	12	27,4	16,0
	Kesinlikle Düşünüyorum	3	7	4,8	9,3
Uzmanlık sınavının mesleki uygulamalar bakımından yeterli kriterlere sahip olduğunu düşünmüyor musunuz?	Kesinlikle	25	23	40	30,7
	Düşünmüyorum				
	Düşünmüyorum	20	18	31,7	24,0
	Kararsızım	12	25	18,3	33,3
	Düşünüyorum	3	6	5	8,0
	Kesinlikle Düşünüyorum	3	3	5	4,0

İş Güvenliği Uzmanlığı eğitim programı irdelendiğinde 220 saatlik toplam iş güvenliği uzmanlığı eğitimi programı içinde inşaat sektörü ile ilgili konuları içeren eğitimin A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlığı için 6 saat, B Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlığı için 3 saat, C sınıfı İş Güvenliği Uzmanlığı için 2 saat olduğu görülmektedir. İnşaat sektörü ile ilişkili diğer konu başlıkları da dikkate alındığında, sektöre ilişkin eğitimin azami 12 saat, diğer başlıklar altındaki konuların içeriğine bağlı olarak ise 20 saat olduğu sonucu elde edilmektedir. Ortaya konulan tabloya göre bir biyolog, 20 saatlik bir eğitimle, bir şantiye sahasında iş güvenliği uzmanı olarak görev yapabilir durumdadır [11]. Eğitim programı içinde 40 saat ayrılmış olan uygulama eğitimi ile katılımcıların, programın teorik bölümünde edindikleri bilgileri uygulamada kullanmalarını sağlamak ve böylece uygulama becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Çıkış noktası oldukça faydalı olan bu uygulamada gözlenen eksiklik iş güvenliği uzmanı adaylarının bir kısmının bu aktif eğitim sürecine fiilen katılımında bulunmadığıdır. Uygulama evrak üzerinde kalmakta, uygulama eğitimi amacına ulaşamamaktadır. Eğitim programı tamamlandıktan sonra adayın başarı durumunu belirlemek için yapılan ölçme ve değerlendirme ise üzerinde düşünülmesi gereken bir başka husustur. Eğitim kurumlarında ders veren eğiticiler ve iş güvenliği uzmanlarının ifadelerine göre uzman adayları sınava hazırlanma sürecinde çoğunlukla mevcut soru havuzlarını karıştırma, mevzuatta yer alan sayısal bilgileri ezberleme, eğitim kurumlarının hazırladığı ders notlarında koyu punto ile yazılan metinlere odaklanma ve geçmiş yıllarda yapılan sınavlara ilişkin soru arşivlerini inceleme yöntemleri ile sınava hazırlanmaktadır. Dolayısıyla ölçme ve değerlendirme hususunda sıralanan negatif unsurları tartışmak gerekmektedir.

3.3. Yetki ve sorumlulukların incelenmesi

28512 sayılı Yönetmelik Madde 10'da iş güvenliği uzmanının yetkileri belirtilmiştir. İlgili Maddenin son hali 29342 sayılı Yönetmelikte (30/4/2015) güncellenmiştir;

- İşyerinde belirlediği hayati tehlikenin ciddi ve önlenemez olması ve bu hususun acil müdahale gerektirmesi halinde işin durdurulması için işverene başvurmak.
- Görevi gereği işyerinin bütün bölümlerinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda inceleme ve araştırma yapmak, gerekli bilgi ve belgelere ulaşmak ve çalışanlarla görüşmek.

•Görevinin gerektirdiği konularda işverenin bilgisi dâhilinde ilgili kurum ve kuruluşlarla işyerinin iç düzenlemelerine uygun olarak iş birliği yapmak.

Yönetmeliğin 11. Maddesinde ise yine 30/4/2015 tarihinde yürürlüğe giren 29342 sayılı Yönetmelikte güncellenmiş haliyle iş güvenliği uzmanının yükümlülükleri belirtilmiştir;

•İş güvenliği uzmanları, bu Yönetmelikte belirtilen görevlerini yaparken, işin normal akışını mümkün olduğu kadar aksatmamak ve verimli bir çalışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak, işverenin ve işyerinin meslek sırları, ekonomik ve ticari durumları ile ilgili bilgileri gizli tutmakla yükümlüdürler.

•İş güvenliği uzmanları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludur.

•İş güvenliği uzmanı, işverene yazılı olarak bildirilen iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirlerden acil durdurma gerektiren haller ile yangın, patlama, göçme, kimyasal sızıntı gibi hayati tehlike arz edenleri, belirlenecek makul bir süre içinde işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, işyerinin bağlı bulunduğu çalışma ve iş kurumu il müdürlüğüne yazılı olarak bildirmekle yükümlüdürler.

•İş güvenliği uzmanı, görevlendirildiği işyerinde yapılan çalışmalara ilişkin tespit ve tavsiyeleri ile 9 uncu maddede belirtilen hususlara ait faaliyetlerini, işyeri hekimi ile birlikte yapılan çalışmaları ve gerekli gördüğü diğer hususları onaylı deftere yazar.

2015 yılında katılımcılara kendi sorumluluklarını ne düzeyde bildiği sorulduğunda iş güvenliği uzmanlarının %53,2'si iyi bildiğini belirtirken %29'u sadece bildiğini belirtmiştir. Bunun yanında uzmanların bir kısmı sorumluluklarını bilmediğini (%14,5) hatta hiç bilmediğini (%3,2) ifade etmiştir. Uzmanlara birlikte çalıştıkları şantiye şefi ve saha mühendislerinin sorumluluklarını ne düzeyde bildiği sorulmuş, %33,3'ü iyi bildiğini, %26,7'si ise sadece bildiğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan uzmanlar arasında şantiye şefi ve saha mühendislerinin sorumluluklarını bilmediğini (%6,7) hatta hiç bilmediğini (%6,7) beyan edenler olmuştur. %26,7 ise kararsız kalmıştır. Uzmanlara görev yetki ve sorumluluklarını bilme düzeyleri sorulmuş, katılımcıların %61,7'si iyi bildiğini, %35'i bildiğini ve %3,3'ü kararsız kaldığını belirtmiştir. Uzmanlara işverenlerin sorumluluklarını bilme düzeyi sorgulandığında katılımcılar büyük oranda iyi bildiğini (%62,9) ifade etmiştir. Bunun yanında sadece bildiğini (%30,6), hiç bilmediğini (%3,2) ve kararsız (%3,2) kaldığını belirten uzmanlar olmuştur (Tablo 3).

2017 yılında uzmanların sorumlulukları hakkında bilinç düzeylerinin arttığı gözlenmiştir. Katılımcıların %57,3'ü kendi sorumluluklarını iyi bildiğini belirtirken, %32,0'si bildiğini belirtmiştir. Uzmanların %8,0'i kararsız kalırken 2015 yılının aksine toplamda sadece %2,6 bilmediğini/hiç bilmediğini belirtmiştir. Şantiye şefi ve saha mühendislerinin İSİG konusundaki sorumlulukları hakkında bilgi düzeyleri sorulduğunda ise katılımcıların %38,7'si iyi bildiğini, %37,3'ü bildiğini %16'sı ise kararsız kaldığını belirtmiştir. Konu hakkında bilgisi olmadığını belirten uzmanlar %6,7 olarak gözlenirken hiç bilmediğini belirten uzmanlarda düşüş gözlenmiştir (%1,3). Katılımcı uzmanlara kendi görev, yetki ve sorumluluklarını ne düzeyde bildikleri sorulmuştur. Sonuca göre %65,3'ünün iyi bildiği görülürken, %29,3'ünün bildiği ve %4'ünün kararsız kaldığı görülmüştür. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın işverenlere yüklediği sorumlulukları bilme düzeyi sorgulandığında katılımcıların %67,6'sının iyi bildiği, %28,4'ünün sadece bildiği bilgisi elde edilmiştir. Bunun yanında uzmanlar arasında hiç bilmediğini (%1,4) ve kararsız (%2,7) olduğunu belirtenler olmuştur. Yine her iki senenin sonuçları bütünleşik olarak değerlendirildiğinde, iş güvenliği uzmanlarının görev, yetki ve paydaş sorumlulukları hakkındaki bilgi düzeylerinin arttığı gözlenmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. 2015 ve 2017 yıllarında katılımcıların sorumluluklara ilişkin görüşleri.

		Sıklık		Yüzde (%)	
		2015	2017	2015	2017
6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın işverenlere yüklediği sorumluluklar	İyi biliyorum	40	50	62,9	67,6
	Biliyorum	19	21	30,6	28,4
	Kararsızım	2	3	3,2	2,7
	Bilmiyorum	0	0	0	0
	Hiç bilmiyorum	2	1	3,2	1,4
İş Güvenliği Uzmanlarının görev, yetki ve Sorumluluğu	İyi biliyorum	39	49	61,7	65,3
	Biliyorum	22	22	35,0	29,3
	Kararsızım	2	3	3,3	4,0
	Bilmiyorum	0	0	0	0
	Hiç bilmiyorum	0	1	0	1,3
Şantiye Şefi / Saha Mühendisinin sorumluluğu	İyi biliyorum	21	29	33,3	38,7
	Biliyorum	17	28	26,7	37,3
	Kararsızım	17	12	26,7	16,0
	Bilmiyorum	4	5	6,7	6,7
	Hiç bilmiyorum	4	1	6,7	1,3
İşçi sağlığı ve iş güvenliği açısından kendi sorumlulukları	İyi biliyorum	33	43	53,2	57,3
	Biliyorum	18	24	29,0	32,0
	Kararsızım	0	6	0	8,0
	Bilmiyorum	10	1	14,5	1,3
	Hiç bilmiyorum	2	1	3,2	1,3

3.4. Uygulamadaki sorunların değerlendirilmesi

İş güvenliği uzmanlarının uygulamada yaşadığı problemler konuya ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlaması amacıyla irdelenmiştir. 2015 yılında çalışmaya katılan uzmanların %63,9'u üniversitede mezun oldukları program ile ilişkili olmayan bir alanda çalıştıklarını belirtmiştir. 2017 yılında ise mezun oldukları programa uygun olmayan bir sektörde çalıştığını belirten uzman sayısı %70,3'e ulaşmıştır. 2015 yılında tespit ve öneri defterini aktif olarak kullanan iş güvenliği uzmanı %53,3 oranındadır. Kısmen kullandığını belirten uzman oranı %35,0 iken %16,7'si hiç kullanmadığını iletmiştir. 2017 yılında ise tespit ve öneri defterini işyerlerinde aktif kullanan uzman oranı %65,3'e yükselmiştir. Uzmanların %36'sı tespit ve öneri defterini kısmen kullanırken %1,3'ü kullanmadığını belirtmiştir. 2015 yılında çalışmaya katılan uzmanlar çalışma süreçlerinde yetki karmaşasını en sık sorun yaşanan konu olarak seçerken (%35,5), çalışma düzensizliği (%25,8), iş yetiştirme kaygısı (%22,6), iletişim çatışmaları (%12,9) ve diğer (%3,2) (işverenin maddiyatı öne sürmesi vb.) konular öne çıkan sorun başlıkları olmuştur. 2017 yılında yetki karmaşası en sık yaşanan sorunlar olmaya devam ederken, iletişim çatışmaları biraz daha ön plana çıkmıştır.

Tablo 4. 2015 yılı katılımcıların meslekleri ve çalıştıkları sektör arasındaki çapraz tablolama.

Meslekler	Çalışılan Sektör						
	İnşaat	Tekstil	Metal	OSGB	Hizmet	Endüstriyel Tesis	Diğer
Biyoloji	1(%33,3)	-	1(%33,3)	1(%33,3)	-	-	-
Çevre Müh.	3(%75,0)	-	-	-	-	1(%25,0)	-
Elektrik Elektronik Müh.	-	-	-	1(%33,3)	1(%33,3)	-	1(%33,3)
Endüstri Müh.	-	-	-	1(%50,0)	-	-	1(%50,0)
Fizik	1(%20,0)	-	1(%20,0)	-	1(%20,0)	1(%20,0)	1(%20,0)
Gıda Müh.	2(%66,7)	-	1(%33,3)	-	-	-	-
İnşaat Müh.	6(%100,0)	-	-	-	-	-	-
İş Sağlığı ve Güvenliği	1(%100,0)	-	-	-	-	-	-
Jeoloji Müh.	2(%33,3)	-	-	-	1(%16,7)	1(%16,7)	2(%33,3)
Kimya	1(%25,0)	-	1(%25,0)	2(%50,0)	-	-	-
Kimya Müh.	3(%60,0)	-	-	-	-	1(%20,0)	1(%20,0)
Maden Müh.	1(%25,0)	-	1(%25,0)	1(%25,0)	-	-	1(%25,0)

Tablo 4. (Devamı).

Makine Müh.	1(%25,0)	-	1(%25,0)		1(%25,0)	-	1(%25,0)
Malzeme Bilimi Müh.	1(%100,0)	-	-	-	-	-	-
Orman Müh.		-	-	1(%100,0)	-	-	-
Peyzaj Mimarı		1(%100,0)	-	-	-	-	-
Su Ürünleri Müh.	1(%100,0)	-	-	-	-	-	-
Teknik Eğitim Fak.	2(%50,0)	-	1(%25,0)	-	1(%25,0)	-	-
Tekstil Müh.	1(%50,0)	-	-	-	-	-	1(%50,0)
Ziraat Müh.	1(%50,0)	-	-	-	-	-	1(%50,0)
Toplam	28(%45,2)	1(%1,6)	7(%11,3)	7(%11,3)	5(%8,1)	4(%6,5)	10(%16,1)

Tablo 4 ve Tablo 5’te katılımcıların meslekleri ve çalıştıkları sektör arasındaki ilişkiyi gösteren çapraz tablolama analizi sunulmuştur. Her iki tablodan da görüleceği üzere katılımcılar yetkin oldukları alan dışında da iş güvenliği uzmanlığı yapmaktadır. Her ne kadar iş güvenliği uzmanlığı eğitim programı kapsamında bütün sektörlerle ilişkin bilgi yer alsın da inşaat sektörü gibi kendine özgü riskleri barındıran ve yüksek iş kazası sıklığına sahip sektörlerde bu durumun sakıncalı olduğu düşünülmektedir. Örneğin 2015 yılında 28 iş güvenliği uzmanı inşaat sektöründe çalışırken sadece 6 tanesi inşaat mühendisidir. Benzer şekilde 2017 yılında 31 iş güvenliği uzmanı inşaat sektöründe çalışırken, sadece 3’ü inşaat mühendisidir. Bunun yanında her iki yılda toplam 15 iş güvenliği uzmanı OSGB bünyesinde çalıştıkları için birden çok sektöre hizmet verdiğini belirtmiştir. Uzmanlar diğer kategorisinde ise nakliye, eczane, deri, tuğla, telekomünikasyon, ambalaj, danışmanlık gibi alanları sıralamıştır.

Tablo 5. 2017 yılı katılımcıların meslekleri ve çalıştıkları sektör arasındaki çapraz tablolama.

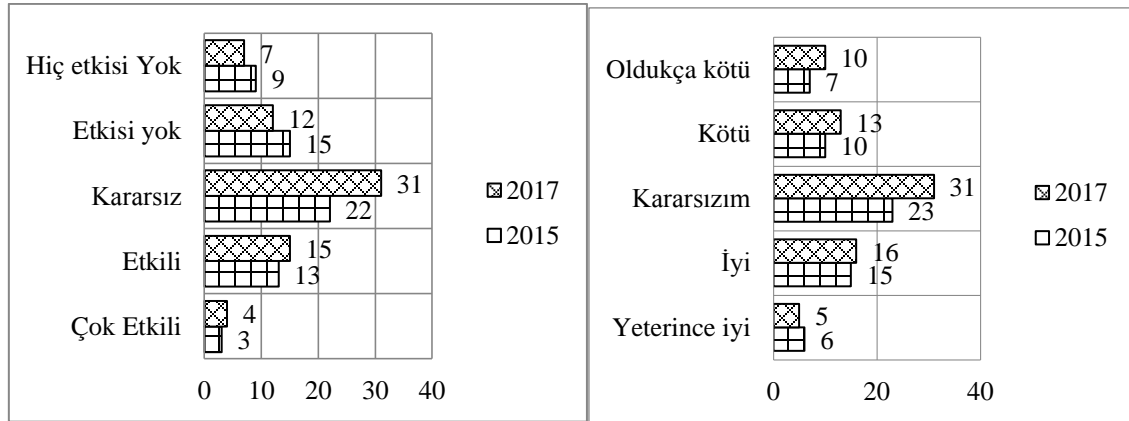
Meslekler	Çalışılan sektör							
	İnşaat	Tekstil	Gıda	Metal	OSGB	Hizmet	Endüstriye 1 Tesis	Diğer
Bilgisayar Müh.		-	-	1(%100)	-	-	-	-
Biyoloji	1(%25)	-	-	-	1(%25)	1(%25)	-	1(%25)
Çevre Müh.	2(%100)	-	-	-	-	-	-	-
Elektrik Elektronik Müh.	4(%66,7)	-	-	-	-	1(%16,7)	-	1(%16,7)
Endüstri Müh.	1 (%50)	-	-	1 (%50)	-	-	-	-
Fizik	5(%50)	-	-	2(%20)	-	-	1(%10)	2(%20)
Gıda Müh.	1(%50)	-	-	-	-	-	1 (%50)	-
İnşaat Müh.	3(%100)	-	-	-	-	-	-	-
İş Sağlığı ve Güvenliği	1(%33,3)	1(%33,3)	-	1(%33,3)	-	-	-	-
Jeoloji Müh.	3(%50)	-	-	-	2(%33,3)	-	1(%16,7)	-
Kimya	1(%16,7)	1(%16,7)	1(%16,7)	2(%33,3)	1(%16,7)	-	-	-
Maden Müh.	-	-	2 (66,7)	-	1 (33,3)	-	-	-
Makine Müh.	-	-	-	-	1 (%50)	-	-	1(%50)
Malzeme Bilimi Müh.	2(66,7)	-	-	-	-	-	-	1 (%33,3)
Metalürji Fak.	1(%100)	-	-	-	-	-	-	-
Orman Müh.	-	-	-	-	-	-	-	1(%100)
Peyzaj Mimarı	1 (%100)	-	-	-	-	-	-	-
Su Ürünleri Müh.	4(%36,4)	-	-	2(%18,2)	2(%18,2)	2(%18,2)	-	1(%9,1)
Teknik Eğitim Fak.	1(%50)	-	-	-	-	-	-	1(%50)
Tekstil Müh.	-	1(%50)	-	-	-	1 (%50)	-	-
Ziraat Müh.	-	-	-	1(%25)	-	1(%25)	-	2(%50)
Toplam	31(%41,3)	3(%4,0)	3 (%4,0)	10(%13,3)	8(%10,7)	6(%8,0)	3(%4,0)	11(%14,7)

3.5. Katılımcı uzman görüşleri

2015 yılında katılımcılara iş güvenliği uzmanlarının iş kazalarının önlenmesinde ne gibi bir etkisi olduğu sorulmuş, uzmanların %35,5’i konu hakkında kararsız kalarak görüş belirtmemiştir. Görüşlerini belirten uzmanların %14,5’i iş güvenliği uzmanlarının iş kazalarının önlenmesinde hiç etkili olmadığını %24,2’si ise etkili olmadığını belirtmiştir. Uzmanların sadece %21,0’i etkili olduğunu düşünürken %4,8’i çok etkili olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. 2017 yılında ise iş güvenliği uzmanlarının iş

kazalarının önlenmesinde çok etkili olduğunu düşünen uzman oranı %5,3'e yükselmiştir. Uzmanların %20,0'si etkili olduğunu düşünürken %41,3 gibi büyük bir kesim kararsız kalmıştır. Uzmanların %25,3'ü bu hususta etkili olduğunu düşünürken sadece %8,0'i çok etkili olduğunu düşünmüştür (Şekil 1). İki yılın sonuçları, uzmanların etkinliklerine olan inançlarının zaman içerisinde pek değişmediği yönündedir.

Katılımcılara işverenlerin İSİG hususlarındaki hassasiyetlerini nasıl buldukları sorulduğunda 2015 yılındaki katılımcıların %37,7'si kararsız kalmıştır. Uzmanlar işveren hassasiyetini yeterince iyi (%9,8), iyi (%24,6), kötü (%16,4) ve oldukça kötü (%11,5) olarak değerlendirmiştir. 2017 yılında ise konuya ilişkin kararsız kalan uzman oranı %41,3'e yükselmiştir. Uzmanların sadece %6,7'si işveren hassasiyetini yeterince iyi bulurken %21,3'ü iyi bulmuştur. Bunun yanında %17,3'ü işveren hassasiyetini kötü bulurken %13,3 ise oldukça kötü bulmuştur (Şekil 1). Uzmanların görüşü, geçen iki yıl içinde işveren yaklaşımının olumsuzlaştığı yönündedir. 2015 yılında çalışmaya katılan uzmanların %90,3'ü verdikleri emeğe karşılık aldıkları ücretin yeterli olmadığını düşünürken 2017 yılında bu oran %86,7'dir. Maaş tatminindeki bu pozitif gelişmenin ekonominin daha iyiye gitmesi ve/veya mesleğe değer verilmesinin artışı sonucu olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla iş güvenliği uzmanlarının ücretlerinde bir miktar iyileşme söz konusu olmuş olabilir. Bir başka deyişle sistemin giderek oturduğunu düşünmek mümkündür.

Şekil 1a. İş güvenliği uzmanlarının iş kazalarının önlenmesindeki etkisi. Şekil 1b. Katılımcıların işverenlerin İSİG hususlarındaki hassasiyetine ilişkin görüşleri.

2015 yılında çalışmaya katılan uzmanlara göre çalışma koşulları oldukça kötü (%46,9), kötü (%23,4), iyi (%4,7) ve yeterince iyi (%9,4) olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların %10,9'u bu konuda kararsız kalmıştır. 2017 yılında ise genel olarak, uzmanlara göre, çalışma koşulları kötüleşmiştir. Koşulların yeterince iyi olduğunu düşünen uzman yokken iyi olduğunu düşünen uzman oranı sadece %2,7'dir. Kararsız kalan uzman oranı %16 iken, uzmanların %38,7'si çalışma koşullarını kötü ve yine %38,7'si yeterince kötü olarak tanımlamıştır. Bu durumun nedenleri arasında iş güvenliği uzmanlarının konuyla ilgili içtihatın oluşmaması ve bilgi eksikliği dolayısıyla çoğu kez ceza ve tazminat davalarında yargılanması, maaşlarını işverenlerinden aldıkları için yaptırım konusundaki yetki karmaşası bulunmaktadır. İş güvenliği uzmanlarının görevlerini yerine getirirken hem gelecek kaygısı taşıdığı hem de kendilerine tanınmış yetki ve görevleri yerine getirmekte zorlandıkları düşünülmektedir.

4. Tartışma, öneriler ve sonuçlar

İşçinin korunmasının ön planda olması, kuralların genellikle nispi emredici olması ve hukuk uygulamalarında çalışan lehine yorum yapılması ülkemiz iş hukukunun en temel özellikleri arasında yer almaktadır [12]. Bu noktada iş güvenliği uzmanlarından sektör aktörü olarak çalışan, işletme ve üretim güvenliğini sağlamakta rehberlik etmesi, yol göstermesi ve mevzuatın uygulanmasını denetmesi beklenmektedir. İlk etapta sorgulanması gereken; iş güvenliği uzmanı adaylarının katıldıkları eğitim programının verecekleri hizmet için yeterli olup olmadığıdır. Bunun yanında iş güvenliği uzmanlığı yapılacak sektörün, uzmanın mezun olduğu lisans programına uygunluğunu gerektirip gerektirmediği tartışılmalıdır. Çünkü tamamlanan eğitim programının her türden işyerlerinde iş güvenliği uzmanlığı yapmak için yeterli olup olmadığı tartışmaya açıktır. Uzmanların yetkilerini ne derece kullanabildikleri yine bir başka tartışma konusudur, zira uzmanların maaşlarını denetimi yaptıkları işverenden almaları çelişkiye sebebiyet vermektedir. Bunun yanında uzman adaylarının eğitim programını tamamladıktan sonra belge sahibi olabilmek için katıldıkları sınav mevzuat ağırlıklı olup teknik konulardan uzaktır, bu durum sorunları teknik olarak çözümlenmede yetersizlik yaratmaktadır.

Uluslararası platformda uzmanlığın yalnızca sınav odaklı olmayan kişilerin mesleki deneyim edindikten sonra gerekli koşulları sağladıktan sonra sahip olunan bir kavram olarak tanımlandığı görülmektedir [13-14]. Ülkemizde ise her ne kadar İSİG alanındaki yasal düzenlemelerle uzmanlık sınıfları için belirli kısıtlar getirilse de nihayetinde bu unvanın elde edilmesi yalnızca sınav başarısına bağlıdır. Yeterli formasyona sahip olmayan kişilerin iş güvenliği uzmanı olmasının önünün açılması, yeterli eğitime sahip olmayan birçok iş güvenliği uzmanının sektörde çalışmasına neden olmuştur [15]. Ayrıca henüz eğitimini aldıkları mesleklerine ilişkin herhangi bir deneyime sahip olmayan, lisans eğitimini yeni tamamlamış mezunların iş güvenliği uzmanı sıfatıyla faaliyet göstermelerinin sebep olduğu olumsuz durumlar anket çalışması sonuçlarında kendini göstermiştir. Nitekim çalışmaya katılmış bugün aktif olarak iş güvenliği uzmanlığı yapan katılımcıların çok düşük bir yüzdesi uzmanlık eğitimini ve sonrasında yapılan sınavı yeterli bulmaktadır. Dikkat edilmesi gereken bir başka husus kısıtlı bir eğitim ve yeterli bulunmayan bir sınav sonrasında çeşitli meslek gruplarında yetkinlikleri olan uzmanların mezun oldukları programa uygun olmayan bir alanda çalıştırılmalarıdır. Uzmanların sürecini, işleyişini ve hepsinden önemlisi risklerini tam anlamıyla bilmedikleri sektörlerde hizmet vermeleri, iş kazalarının sıklık ve şiddetini azaltmaya katkı sağlamamaktadır. Uzmanlık yapılan sektöre hâkim olmama, risk değerlendirme raporlarının kopyala-yapıştır mantığıyla işletmenin öznel koşulları göz önüne alınmadan yapılmasına sebep olmaktadır. İş güvenliği uzmanlarının bir araya gelerek oluşturdukları sosyal medya ya da forum hesaplarında birbirlerinden farklı sektörlere ait risk analizi raporlarını istedikleri ve çoğu zaman analiz yapılacak işletmeyi görmeden risk analizini oluşturdukları bilinen bir gerçektir.

Tartışılması gereken bir başka husus uzmanların çalışma süreleridir. Aylık toplam 217 saat olarak belirlenen çalışma süreleri oldukça fazladır. Tehlike sınıflarına göre belirlenen iş yerleri için yasa ile öngörülen çalışma sürelerinin az olması ve OSGB'ler tarafından 217 saatin hepsinin kullanılmak istenmesi nedeniyle uzmanlar günde 5-6, ayda 50-60 işletmeye bakmak zorunda kalmaktadır. Günde 5-6 işletmeye bakılması sonucunda, sağlıklı ve verimsiz denetimler ortaya çıkmaktadır [16]. Ayrıca mevzuata göre yolda geçen süreler haftalık kanuni çalışma süresinden sayılmamaktadır ki bu

mantık dışı senaryoların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Mevzuatta uzmanların çalışma sürelerine ilişkin bir iyileştirme yapılması ihtiyacıdır.

Özel sektöre ait işyerlerinde iş güvenliği uzmanları, görevlerini yapacakları işyerlerinin sahipleri ile yaptıkları sözleşmeden dolayı o işverenlerin çalışanı konumunda görev yapmaktadır [17]. Bu sebeple iş güvenliği uzmanı ve işveren arasındaki maaş ilişkisi ve iş sözleşmesi bağımlılığı ortadan kaldırılmalıdır. Bu hususta önerilebilecek ilk seçenek iş güvenliği uzmanlarına kamusal denetim yapma yetkisinin verilmesidir. Ayrıca iş güvenliği uzmanları maaşlarını işverenden almak yerine devletten almalıdırlar. Bir başka seçenek ise iş güvenliği uzmanlarının işletmeye dış bir göz olarak bakabildiği, başka bir deyişle bağımsız denetim yapabildiği ve gereken denetimleri yaptıktan sonra yaptırım kararı alabildiği, bütün sürecin ise kamu otoritelerince denetlendiği bir sistemin kurulmasıdır. Bu sayede iş güvenliği uzmanlarının denetim yapabilmeleri için sahip olmaları gereken bağımsızlık sağlanacaktır. Mevcut durumda aradaki ekonomik bağ sürecin sağlıklı işlemesine engel olmaktadır. İş Sağlığı Uluslararası Komisyonu tarafından belirlenen etik kodlara göre uygun bir iş sağlığı uygulamasının temel şartları arasında “mesleki bağımsızlık” yer almaktadır. İş sağlığı profesyonelleri, görevlerini yerine getirirken, bilgileri ve vicdanları doğrultusunda, çalışanların sağlığını korumak ve güvenliklerini sağlamak için kararlar almalarına ve onlara önerilerde bulunabilmelerine olanak tanıyacak kadar bağımsız olabilmelidirler [18].

Yönetmelik’te 30.04.2015’de yapılan değişiklikle önceden İSG uzmanının yetkileri arasında bulunan “hayati tehlike durumunda işyerini Bakanlığa şikâyet etme” maddesi, yükümlülükler başlığı altına alınmıştır. Böylece İSG uzmanının üzerine aldığı yük daha da artmıştır. Fakat bir uzmanın ücretini aldığı işvereni, Bakanlığa şikâyet etmesi uygulanabilir değildir. Nitekim çalışmaya katılan uzmanlar, yetki karmaşasını sektörde en sık yaşanan sorun olarak tanımlamıştır. İş güvenliği uzmanları, işlerini kaybetme korkusuyla çalıştıkları şirkete ilişkin Bakanlığa şikâyette bulunamamakta, şikâyet etmek yerine işyeriyle yapılan hizmet sözleşmesini feshetmeyi tercih etmektedir [19]. Özetle, İSİG faaliyetlerinin etkinliği ve iş kazalarının önlenmesi bir anlamda iş güvenliği uzmanlarının etkinliğine bağlıdır. Yapılan çalışma iki yıllık süre zarfında uzmanların çalışma alanları ile bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri yönünde pozitif gelişmeler olduğunu göstermektedir. Fakat diğer yandan, ne yazık ki, çalışmaya katılan uzmanların, iş kazalarının önlenmesinde kendi rollerini oldukça düşük ve çalışma koşullarını oldukça kötü bulması bu resmin üzücü yanıdır. Kanunda ve ilgili yönetmelikte ileride yapılacak değişikliklerde bu noktaların dikkate alınması ülkemizdeki iş ortamlarının daha sağlıklı ve güvenilir olmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- [1] 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2012).
- [2] Akboğa, Ö., Baradan, S., Güranlı, G.E., Dikmen, S.Ü., Bayram İ., İş güvenliği uzmanlığı: sistemin işleyişinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma çalışması, **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı: 489 61/2016-1, (2016).
- [3] 28512 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara, (2012).

- [4] 28545 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2013).
- [5] 28792 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2013).
- [6] 29342 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2015).
- [7] 29537 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2015).
- [8] 29625 Sayılı İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, Ankara, (2016).
- [9] Martı Kurumsal Hizmetler, Türkiye’de Güncel İş Güvenliği Uzmanı Rakamları, <http://www.martikurumsal.com/blog/2017/05/22/turkiyedeki-guncel-is-guvenligi-uzmani-rakamlari/> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)
- [10] Survey Monkey, İhtiyacınız Olan Yanıtlayan Sayısını Hesaplama, <https://help.surveymonkey.com/articles/tr/kb/How-many-respondents-do-I-need> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)
- [11] Gürcanlı, E., İş Güvenliği Uzmanları Kurbanlık Koyun mu? (2015) <http://ilerihaber.org/yazar/is-guvenligi-uzmanlari-kurbanlik-koyun-mu-30928.html> (Erişim Tarihi: 11.11.2017)
- [12] Akyiğit, E., **İş Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, (2014).
- [13] Explore Health Careers, Occupational Health and Safety Expert, <https://explorehealthcareers.org/career/environmental-health/occupational-health-safety-expert/> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)
- [14] Career Profiles, Occupational Safety and Health Expert, <http://www.careerprofiles.info/occupational-health-safety-expert.html> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)
- [15] Güzey, Z., 6331 Sayılı Yasa Çerçevesinde İş Güvenliği Uzmanlarının Sorunları, **Mühendis ve Makine**, 55(655), (2014).
- [16] TMMOB Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, İş Güvenliği Uzmanları Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, (2014).
- [17] Orhan, S., İş güvenliği uzmanlarının iş güvencesi sorunu, **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, 3(6), (2014).
- [18] International Commission on Occupational Health Secretariat General, **International Code of Ethics for Occupational Health Professionals**, 4th edition, Roma, (2016). http://www.icohweb.org/site_new/multimedia/core_documents/pdf/code_ethics_eng_2012.pdf (Erişim Tarihi: 11.11.2017)
- [19] Namal, B., Kanber, H, Kavas, M.V., İş güvenliği uzmanlarının ücretlerini denetledikleri kurumlardan almaları nedeniyle karşılaştıkları etik sorunlar, **Türkiye Biyotik Dergisi**, 3(3), 146-164, (2016).